

Møde i Roskilde.

Da Selskabet 1893 sidst holdt Møde i Roskilde, fandt dette Sted i Domkirken, der jo uden Sammenligning gemmer Stadens rigeste kirkelige Minder. 1905, den 29. August, valgtes vor Frue Kirke til Mødested, og efter et indledende Foredrag af Selskabets Formand om Roskildes Betydning i Middelalderen, særlig om den fra denne By udgaaede historiske Virksomhed¹⁾, gaves Ordet til Professor

¹⁾ Særlig henleledes Opmærksomheden paa den »roskildske Anonym«, der af Langebek (S. R. D. I, 373 ff) betegnes som en saare mærkelig Skribent, ikke blot jævnaldrende med Saxo og Svend Aagesen, men endog ældre. Taleren fremhævede følgende fyndige Karakteristik, som denne Forfatter giver af K. Valdemar

Kornerup, der besidder et saa indgaaende Kjendskab til Fortidens kirkelige Arkitektur og ofte har glædet vort Selskabs Medlemmer ved sine veltalende Foredrag. — Hvad han denne Gang meddelte, hidsættes efter Talerens Manuskript.

Vor Frue Kirke og Kloster i Roskilde.

Af J. Kornerup.

Ærede Forsamling !

I over ottehundrede Aar har der været holdt Guds-tjeneste i denne gamle Kirke, men nu vil det ikke vare længe, før den bliver nedlagt. Den nye Kamstrup Kirke, som allerede knejser ved Køge Landevej med sit Spir, skal snart afløse den, fordi Frue Kirke ligger for fjernt fra den Menighed, der lige siden Aaret 1539 har søgt til den. Tiden er da forekommet Formanden for det kirkehistoriske Selskab passende til, at vi opfrisker de gamle Minder og taler et Par Ord om Kirkens og Klosterets Historie.

Naar man tænker paa, at Roskilde i sin Storhedstid havde over en Snes Kirker og Klostre, hvis Taarne og takkede Gavle løftede sig over Byens Huse og gav den baade en alvorlig Værdighed og en malerisk Ynde, føler man, at det er et uerstatteligt Tab, at der nu foruden Domkirken næsten intet er tilbage af alt dette. Reformationen jævnedes alle hine Bygninger med Jorden, naar undtages St. Lavrentii Taarn og Langhuset af St. Ibs Kirke. Det er saaledes mærkeligt, at Vor Frue Kirke fik Lov til at blive staaende, skønt den, som vi skal se, ikke slap for at blive lemlæstet; men Grunden hertil var Kristian den 3dies Befaling, at den skulde være Sognekirke for de noget bortliggende Landsbyer Kamstrup, Tjæreby, Skalstrup, Darup og Hastrup¹⁾.

den Store: »Hedningene bragte han til Troen, de troende skaffede han Fred, og de fredelige skaffede han Sikkerhed. Had forvandlede han til Kjærlighed, Smerte til Glæde, Krig til Fred og Fatigdom til Velstand».

¹⁾ Dr. H. Rørdam: »Danske Kirkelove» II, 6.

Til denne Kirkes Historie knytter der sig berømte Navne som Biskop Sven Norbagges, Absalons og Dronning Margrethes. Saxo oplyser os om, at den dygtige Biskop Sven Normand eller »Norbagge«, som Anders Sørensen Vedel kalder ham, lod den bygge og indviede den til Vor Frue. Den var Roskildes ældste Sognekirke, thi Domkirken var lige til Reformationen Bispens og Geistlighedens Kirke. Tiden, da Vor Frue Kirke er opført, maa antages at have været imellem 1080 og 88. I det sidste Aar reiste Biskop Sven bort fra Roskilde. Hans fromme Hjertes Trang drog ham til Landet, hvor Frelseren havde vandret. Paa Vejen sendte han fra Byzans Prydelser og Helgenlevninger hjem til sin Domkirke. Biskoppen naaede dog aldrig Jerusalem, men døde paa Rhodos. Rimeligvis blev han begravet i en Kirke der paa Øen, og det kunde jo være muligt, at hans Gravsten endnu kunde findes. Danske Videnskabsmænd foretage som bekendt for Tiden Undersøgelser paa Rhodos; men om de har søgt efter Biskoppens Grav, ved jeg ikke. Saxo fortæller, at Kong Sven Estridsen satte megen Pris paa denne Biskop, som nød den største Anseelse blandt Danskerne for sin Fromhed, Iver i Kirkens Tjeneste og for sin Veltalenhed¹⁾.

Nogle og halvfjerdsindstyve Aar efter Vor Frue Kirkes Opførelse hændte der en Begivenhed, som fik en væsentlig Indflydelse paa den. En Landprovst, Isak, som formodes at have været Provst i Sømme Herred, havde været med at flytte Biskop Vilhelms Ben i Domkirken for at skaffe Plads til en Grav for Biskop Asger, der var død 1158. Da nu Domprovst Herman og Skolens Rektor, Arnfast, som ogsaa havde været med at forstyrre Gravens Fred for den hellige Biskop Vilhelm, rantes af Himlens Straf og fik en ynkelig Død, forfærdedes Isak og besluttede efter Tidens Tro at frelse sig ved gode Geringer. Saa stiftede han med stor Bekostning et Nonne-

¹⁾ Saxo: Danmarks Krønike, oversat af Winkel Horn, 2. Del, S. 39.

kloster her ved Kirken og vaagede saa længe, han levede, over, at Nonnerne førte et ærbart og dydigt Levned¹⁾.

Asgers Eftermand paa Bispestolen i Roskilde, Absalon, viste stor Omhu for Klosteret og tog sig faderligt af Nonnerne. I de første tyve Aar, de havde boet her, fulgte de uden Tvivl, som alle de ældste danske Klostre, St. Benedikts Regel. Nu forandrede Absalon 1176 Stiftelsen til et Cistercienserkloster, det eneste Nonnekloster af denne Orden, som kendes i Danmark. Ved et Gavebrev af 1176 skænkede Biskoppen »St. Marie Kloster i Roskilde, som var paany funderet«, hele Bispetienden af Roskilde By og hans Gaard i Hofum. Kort efter skænkede han Klosteret Kirkerne i Sengeløse og Gadstrup²⁾. I 1257 bekræftede Paven Klosterets Besiddelser: Kirkerne i Sengeløse, Gadstrup og Glim, en Gaard og to Møller i Glim samt St. Peders og Pouls Kirke i Roskilde, endvidere 'Jordegods i fyrretyve Landsbyer, et ret anseligt Gods.

En vigtig Begivenhed i Klosterets Historie var Overførelsen af den hellige Margrethes Ben³⁾, som mulig endogsaa gav Anledningen til Absalons nye Fundering 1176. Nede ved Køge boede Margrethe, en Frænke af Biskoppen. Hun var Søster til Biskop Peder Sunesøn af Roskilde og Erkebiskop Andreas Sunesøn og en særdeles from Kvinde, men blev myrdet af sin Mand, Herlog, der søgte at give det Udseende af, at hun selv havde taget sig af Dage og lod Liget grave ned i Sandet ved Stranden, fordi en Selvmorderske ikke maatte begraves i viet Jord. Men snart udbredte Rygtet sig om, at hun var bleven myrdet for sin Fromheds Skyld, og der blev om Natten set Ildsluer over hendes Grav. Dette blev nu meldt til Absalon, som først ikke vilde tro det, men sendte paalidelige Mænd ned for at undersøge Sagen. Da disse fortalte, at det forholdt sig

¹⁾ Saxo, 2den Del. S. 23-24.

²⁾ Thorkelin Diplomatarium. S. 257, 42, 43.

³⁾ Script. rer. Dan. V, 302.

rigtigt, glædede Biskoppen sig og hidkaldte Abbed Simon fra Sorø og Abbed Rikard fra Ringsted for med dem at overveje, hvad der skulde gøres, da det var klart, at Margrethe var en Helgeninde. Saa drog Absalon selv ned til Stedet, hvor hun var begravet, lod Liget tage op, tvætte og lægge paa Baare. I et højtideligt Optog med brændende Kjerter og under Lovsange blev Margrethe nu bragt til Roskilde, hvor hele Byen strømmede Toget imøde. Saa blev Liget ført her ind i Kirken og bisat i et anseligt Gravmæle, formodentlig i et forgyldt Helgenskrin, ved hvilket i Tidens Løb mange Pilegrime forrettede deres Bøn og lod Kirken tilflyde rige Ofre.

Femten Aar efter Bisættelsen lod Erkebiskop Absalon udtage et Ben af Margrethes Skrin og blandt andre Helgenlevninger nedlægge i Alteret i Gumløse Kirke i Skaane, som han indviede i Aaret 1191¹⁾. I alle vore gamle Altere blev der, som bekendt, nedlagt Helgenben.

Vor Tid har saare vanskeligt ved at forstaa Middelalderens Tilbedelse af Helgener og Helgenben, ogsaa ved at fatte, at en saa højt begavet og fremragende Mand som Absalon vilde være med til at udnævne en ny Helgen. Men saadan var hele hin Tid. Man levede endnu paa Minderne om de første kristne Sandhedsvidner, der ofrede deres Liv for Troens Skyld og hædrede dem i from Beundring og bad om deres Beskyttelse og Forbøn. Hine Sandhedsvidner fra den kristne Kirkes ældste Tid kastede Glans over de senere ofte tvivlsomme Helgener. Tilbedelsen af Benene stammer uden Tvivl fra Roms Katakomber, hvor de Kristne i Forfølgelsens Tider holdt Gudstjeneste ved Martyrernes Grave omgivne af deres Ben.

Nonneklostret her ved Kirken var en fornem Stiftelse, et Slags adeligt Frøkenkloster. Blandt Nonnerne var der en Datter af den navnkundige, af Saxo højt priste Skjalm

¹⁾ Script. rer. Dan. V, 377.

Hvide, ja endogsaa to Prinsesser, Maria og Margrethe, Døtre af Kong Valdemar den 1ste.

Her levede lige til Reformationen Cisterciensernonnerne højtagtede af Datiden for deres Fromhed. Deres Dage gik ensformigt hen med Gudstjeneste, der bestyredes af deres egen Præst¹⁾, med Ottesang, Højmesse, Aftensang, Forbønner og Psalmer. Den øvrige Tid tilbragte de med at sy og sømme, med at sysle i Abildgaarden og Urtegaarden, vel ogsaa med at undervise Børn. Søstrene skulde jo efter Skriftens Ord »af dø fra denne Verden«, men de klagede til Paven²⁾ over, at de ikke var fri for Besøg af Adelskvinder, som tilligemed deres Familier gæstede Klosteret i længere Tid til stor Bekostning for dette og til Forstyrrelse af dets Fred, formodentlig ved Sladder. Naar en af Søstrene døde, skulde de andre grave hendes Grav i Korsgangen. Man fik ved en Udgravning for et halvt hundred Aar siden Syn for Sagen. Tæt op til Kirkens søndre Sideskib fandt man her det nordvestre Hjørne af »Korsgangen«, den smalle Omgang, der omgav Klosterets firkantede Gaard, og her laa i en Række fem murede Ligkister med Benrade, formentlig Nonnegrave fra det tolvte eller trettende Aarhundrede. Kisterne var smalle over Fodenden, brede over Skulderenden og med et lidet firkantet Rum til Hovedet.

I Aaret 1193 vederfaredes der Klosteret en stor Ære. Fyrst Jaromar af Rygen, der dengang hørte til Danmark og stod under Roskilde Bispestol, havde stiftet et Nonnekloster og opført en smuk Kirke i Bergen, der staar endnu. Til dette Kloster indkaldte han nu Nonner fra St. Marie Kirke i Roskilde og lod Kirken indvie af Biskop Peder Sunesøn.

I Dronning Margrethes Tid havde Nonnerne en mægtig

¹⁾ Et Signet fra omtr. 1300 blev 1863 fundet i Haven paa Kirkens Sydside. I Midten var udgraveret det Guds Lam og derom Indskriften: † S. FRATRIS. OLAVI. SACERDOTIS. I Kirkens Væg er der indmuret en Ligsten over en anden Præst, »THETMARVS SACERDOS«, omtrent fra samme Tid.

²⁾ Thorkelin: Diplomatarium I, 220.

Beskytterinde i denne fromme Dame, der i Indskriften over Korstolene i Roskilde Domkirke kaldes »hele Geistlighedens Velynderske«. Hendes Forkærlighed for Munke og Nonner er jo bekendt saavel som det haanende Øgenavn af »Munke-deje«, som Albrekt af Meklenborg gav hende. Dronningen byggede tæt ved Klosteret et Hus, ventelig fordi den gamle Kongsgaard i Roskilde, som laa tæt vest for Domkirken, paa den Tid var ødelagt. Huset kom senere i Sorø Klosters Besiddelse, og der er herom i dette Klosters Gavebog bevaret følgende Dokument, som gengives i Oversættelse:

»1421 feria quarta ante Dionysii tilskødede og tilkendte paa Bythinget Petrus Martenson, Foged i Roskilde, som er bemyndiget dertil af Kong Erik, Danmarks, Sveriges og Norges Konge samt Hertug af Pomern, St. Marie Kloster i Sorø en Grund i Roskilde med dens Tilliggende i Længde og Bredde, liggende i St. Marie Kirkesogn i den østlige Del nær ved Nonneklosteret, til evig Eje, hvilken Grund Fru Margrethe, salig Ihukommelse, den berømte Dronning, forhen lod bebygge og ejede i levende Live. Den samme Grund havde den berømmelige Kong Erik Erikson givet omtrent ved Herrens Aar 1290«¹⁾.

Man kan nu ikke paavise Stedet, hvor dette Hus har ligget, men da det var i Nærheden af vor Frue Kloster, kan man vel deraf slutte, at Dronningen ønskede at have let ved at besøge Nonnerne. I et Testamente fra 1411 i Rigsarkivet hedder det: »Abbed Salomon af Esrom, Abbed Niels af Sorø, Søster Christina Jensdatter, Priorisse i Vor Frue Kloster i Roskilde, og alt Konventet paa samme Steder og Lafrens Jenson, Degn i Roskilde, tilstaa at have modtaget af Dronning Margrethe 6000 lybske Mark i hvide Penninge paa den Maade, at efter hendes Død skal det halve antvordes til Vor Frue Klosters Bygning i Roskilde og de andre at uddeles til Husarme, Klerker, Jomfruer og Enker«.

¹⁾ Script. rer. Dan. IV, 523.

Ogsaa Kristian den 1's Dronning Dorothea, der havde en Gaard i Roskilde¹⁾, gav Nonnerne rigelig Hjælp til Bygningernes Vedligeholdelse.

I Kong Hans' Dage tildrog der sig en romantisk Begivenhed i Klosteret. Ridderen Morten Venstermand til Havelse bortførte sin trolovede Brud, der i hans Fraværelse var sat ind i Klosteret. Det hedder, at han foretog dette dristige Skridt efter Kongens Opfordring. I Folkevisen siger Kong Hans til Ridderen:

Hør Du Morten Venstermand
Jeg raader Dig det, jeg kan;
Tag din Jomfru af Kloster igen,
Alt om Du est en Mand.
Saa glad rider Morten Venstermand af Roskild
med sin Jomfru.

Men den raske Ridder blev sat i Ban af Paven og maatte bøde med Tabet af sin Gaard.

Det forhen saa beundrede og rigt doterede Kloster fik Tidernes Ugunst at føle, da Reformationen nærmede sig. I Aaret 1523 overdrog Frederik den 1ste Klostergodset som kongeligt Lehn til Henrik Krummedige, og da Tronskiftet var fuldført, lod man Nonnerne vide, at de kunde drage bort eller blive, om de vilde. Frans Brockenhus, der havde Klosteret til Lehn 1563, skulde give de da endnu tilbagesiddende Nonner deres Ophold; men det begyndte at blive uhyggeligt for dem, da Frederik den 2den lod Taget bryde ned over Hovedet paa dem for at bruge Blyet til at lade støbe Kugler af. Dog lod han Tagsten fra St. Mortens Kirke, som var under Nedbrydning, sætte op over Sovehuset. I 1571 tilbytter Frans Banner sig Frue Klostergaard med Hus, Gaard og Gaardsrum, »som er fra samme Frue Kirke-Taarn udi Syd 36 Favne 2 Al.; fra det sydligste og vesterste Hjørne ud til Marken og Øster paa

¹⁾ O. Nielsen: Københavns Diplomatarium IV. J. Kornerup: Roskilde i gamle Dage. S. 227.

Abildgaarden 46 Favne 2 Alen; af Syd og udi Nord-Vesten op til Abildhavens Muur 36 Favne 19 Alen¹⁾. Efter denne Angivelse har Klostergaarden været omtrent en Tønde Land. Naar Klosterbygningerne og det halve af Kirken er bleven brudt ned, vides ikke bestemt men antages at være sket ved denne Tid. Paa Resens Kort over Roskilde fra 1670 ser man intet af Klosteret²⁾.

Vi vil nu betragte Vor Frue Kirke, som er bygget op til forskellige Tider, men hvis Bygningshistorie dog lader sig paavise ved Hjælp af de Udgravninger omkring den, som jeg i sin Tid har ledet. Da alt dette er noget indviklet, tør jeg dog ikke trætte de ærede Tilhørere ved at gaa for meget ind paa Enkeltheder. Afdækningen af den søndre Mur i Langhuset 1864, hvorved de store røde Væg-piller blev helt nedtagne, saavel som de i 1871 Øst for Koret foretagne Udgravninger gav saa vigtige Oplysninger om Bygningens Historie, at vi derved blev istand til at danne os en ret tydelig Forestilling om den oprindelige Kirke. Den var udelukkende opført af Fraadsten (Kildes-kalk) i større og mindre Kvadre ligesom den ældre Domkirke i Roskilde og den ældre Ringsted Kirke³⁾.

Den gamle Vor Frue Kirke var en treskibet Basilika uden Kors og uden Taarn. Koret løb i Flugt med Hovedskibet, men var adskilt fra dette ved en smal Bue, »Triumfbuen«, og afsluttedes i Øst med en halvrund Alterniche, en »Apsis«. Hele Bygningen var omtrent 50 Alen lang. Hovedskibet var 13 Alen højt. Ved den omtalte Afdækning af søndre Væg viste det sig, at dets Sidemure bares

¹⁾ Rigsarkivet, Sjællandske Register.

²⁾ En meget gammel Klokke med Indskrift : SCA:MARIE: som antages at have tilhørt Vor Frue Kl., er nu hos Dyrslæge Tobiasen i Gevninge.

³⁾ Prof. Storchs Udgravninger i Domkirkens Gulv har bevist dette. I Ringsted Kirke er Apsis af den ældre Kirke fundet. Den nuværende St. Bendts Kirke er som bekendt bygget af Valdemar den 1ste.

af en Række mindre Rundbuer, der hvilede paa firkantede Piller. Over hver Bue var der foroven et skraat indskaaret rundbuet Vindue med smal Lysning. Disse Vinduer er nu tilmurede, men ses under Sideskibenes Tage. Jeg har for Lejligheden ladet dem afridse paa Væggene. Alle tre Skibe var dækkede af Bjælkelofter rimeligvis med aaben Tagstol. Kun Apsis har været hvælvet. Ved Afdækningen viste sig et Oldtidsværk, store Fraadsten lagte i Zigsag ligesom romersk Murværk, det saakaldte *Opus spicatum*¹⁾. Det noget raa Materiale kan ikke have staaet ubedækket, som nogle mener. Ser man hen til Roskilde-Egnens gamle Fraadstenskirker som St. Ibs, Skibby, Gundsømagle og til dels Kirkerup, hvor Freskomalerier fra det tolvte Aarhundredes første Halvdel er fundne, og mindes, at Biskop Arnold af Roskilde fornyede Freskomalerierne i den gamle Domkirke²⁾, kan man ikke tvivle om, at ogsaa Vor Frue Kirke har haft Vægmalerier i det mindste omkring Korbuen og i Apsis.

Af de oprindelige Sideskibe findes nu kun en Del af det nordre med et lille Vindue og den rundbuede Dør; men af Hovedskibets Sidemure staar omtrent 25 Alen endnu tilbage, og her har vi uden Tvivl den ældste Bygning paa Sjælland. Bispestaden Roskilde og dens Domkirke har været det Midtpunkt, hvorfra Kirkebygningskunsten udbredte sig i videre Kredse.

I Aaret 1242 brændte Klosteret³⁾, og der er ingen Tvivl om, at Kirkens Tage, der efter Tidens Skik har været tækkede med Træspaan, ogsaa blev ødelagte. Ved Istand-sættelsen blev Kirken udvidet mod Vest med et Fag, hvori to Sidebuer i Lighed med de gamle og to rundbuede Vinduer, der ligeledes fortsatte Rækken

¹⁾ J. Kornerup: »Materialet i de ældste Kirker«, Aarbøger. f. nord. Oldk. og Hist. 1870, S. 149.

²⁾ Script. rer. Dan. I, 379.

³⁾ Script. rer. Dan. I, 288.

af de før omtalte oprindelige Vinduer. Endvidere forlængedes Sideskibene mod Vest, og det smukke med Kridstenssøjler prydede Taarn tilbyggedes. Disse Tilbygninger blev opførte af røde Munkesten med indvendig Beklædning af Kridtsten. Overgangsstilen fra Midten af 13de Aarhndrede hersker i disse Tilbygninger, i den store Spidsbue, der aabner sig ind til Taarnet, i Vinduesgruppen mod Vest med de tre Vinduer, der synes laante fra Domkirken, i den smukke Hvælving med de fine Kridstenssøjler under Taarnet. Men at Kirken paany fik Bjælkelofter over alle tre Skibe og beholdt de oftere omtalte gamle rundbuede Vinduer, fremlyser deraf, at man i det omtalte vestligste Fag i Skibet byggede et nyt Vindue i Lighed med de gamle. Endvidere fandt man ved Reparationen 1864 et tydeligt Aftryk af en Bjælke paa Muren ovenover Taarnbuen, hvor der endnu er et lidet Tilbagefald paa dette Sted, som viser Højden af Loftet.

Udgravningen 1871 Øst for Kirken bragte ikke alene den gamle Apsis af Fraadsten for Dagen men ogsaa Grundmure af en betydelig Udvidelse af Kirken i denne Retning, som rimeligvis ogsaa er foretaget efter Branden 1242. Man har villet have større Plads til Nonnerne og har derfor tilbygget et aflangt firkantet Kor, der strakte sig helt ud til Fruegade. Denne Tilbygning var opført af røde Munkesten med indvendig Beklædning af Kridtsten og var delt i to Fag. At disse har været dækkede af to Hvælvinger, fremgaar af de Halvsøjler og Vægpillen, som fandtes. Op imod den østlige flade Mur laa Højalteret. Kirken naaede ved denne Udvidelse en Længde af 88 Alen. Nu er den kun 44.

En tredie Periode i Kirkens Bygningshistorie antages allerede at være indtraadt i Slutningen af det trettende Aarhundrede, idet man da forhøjede Skibets Sidemure en sex—syv Alen, anbragte nye, før 1864 spidsbuede, Vinduer i disse og overhvælvende Hovedskibet og Sideskibene i Spidsbuestil med smaa Hjørnesøjler ligesom dem i Dom-

kirkens Hovedskib. Ogsaa Sideskibene blev dækkede med Hvælvinger, af hvilke de i nordre Sideskib endnu staa med deres gamle malede Prydelser. Ved samme Tid aabnede man større halvrunde Buer ind imod Sideskibene. Man brød igennem Fraadstensmuren og slog to og to af de gamle smaa Buer sammen til én.

Hovedskibets Hvælvinger var i 1864 blevne saa brøstfældige, at det blev nødvendigt at tage dem ned og indlægge det nuværende Bjælkeloft.

Den sidste Forandring og Forbedring af Kirken skete 1887, da det forsvundne søndre Sideskib, hvis Grundsten fremdroges af Jorden, blev gengivet af nyt under Arkitekt Herholdts Ledelse og i nøje Overensstemmelse med det gamle nordre.

Der er ved de omtalte Arbejder anvendt meget paa Vor Frue Kirkes Bevaring og Forskønnelse, og den har ganske vist ogsaa fortjent det som et i vor Bygningshistorie meget interessant Mindesmærke. Nu skal den ærværdige Kirke forlades af sin Menighed og nedlægges. Men heldigvis er de vandalske Nedbrydningers Tid forbi, saa den bliver nok staaende. Vi har, om end gennem sørgelige Erfaringer, vundet hen til Forstaaelsen af vore Fortidsbygningers historiske Værd og Betydning.

Efter dette Foredrag blev Grundtvigs stemningsfulde Skolesang »Udrundne er de gamle Dage« afsungen ved Hjælp af et Kor, som Hr. Kantor Jæhnigen havde skaffet tilstede, under Hensyn til at Frue Kirke mangler Orgel. Derpaa talte H. F. Rørdam om Grundtvigs »Roskilde Rim«, som Forfatteren i Aaret 1812 havde foredraget ved S. Dionysii Landemode i Roskilde, og som i poetisk Henseende med Føje kan kaldes en Maglekilde, i den Grad strømme Versene ustandselig frem, medens Digtningen, ligesom den snart paafølgende »Roskilde Saga«, heller ikke i historisk Henseende savner Betydning. Særlig henleledes Opmærksomheden paa Tilegnelserne til Kong Frederik VI

(»Dig helliges i Haab, Kong Frederik hin milde, min Saga og min Sang om Nordens Rosenkilde«), der vise Stemnisgen under de daværende for Fædrelandet umaadelige tunge Tidsforhold, der ikke mindst i Grundtvigs følelsesfulde Sind have sat sine dybe Mærker, men ogsaa have lagt ham profetiske Ord paa Læben, der i en langt senere Tid ere gaaede i Opfyldelse.

Møde i Kjøge.

Den nærmeste Anledning til Mødet i Kjøge den 13de September var den nys fuldendte Restauration af Byens gamle og smukke Kirke. Angaaende denne Restauration, der har staaet paa i de sidste fem Aar, og til hvilken det Møde, vort Selskab for syv Aar siden holdt i Kjøge Kirke, og de Ytringer, som afd. Professor L. Fenger ved den Lejlighed fremførte, vistnok har givet nogen Tilskyndelse¹⁾, indeholder »Østsjællands Folkeblad«, Nr. 201, følgende Oplysninger:

»Rigsdagen har i alt bevilget 25,315 Kroner til Kirken, Kun fordi Rigsdagen har stillet sig saa velvilligt, har det været muligt at udføre det omfattende Arbejde. Og det er en lang Række forskellige Arbejder, som er udførte for disse Penge. Først blev de gamle grimme Vinduer erstattede med nye Vinduer med murede Stavpiller, saaledes som Kirken oprindelig har haft det. Dernæst blev der lavet en smuk ny Orgelfaçade til Erstatning for den gamle, der ikke udmærkede sig ved Skjønhed og slet ikke passede sammen med Kirkens øvrige Inventarium²⁾. Samtidig blev de ejendommelige gamle Malerier paa Orgelpulpituret fremkaldte og restaurerede. Forøvrigt er alle Epitafier og Malerier i Kirken blevne restaurerede. Endvidere er i Aar Stolestaderne og det øvrige Inventar blevet befriet for to

¹⁾ Se K. S. 4 R. V, 503 ff.

²⁾ Begge de nævnte Forbedringer vare anbefalede af Fenger i hans Foredrag ved Mødet i Kjøge den 27. April 1898. Red.

Lag Maling, en Foranstaltning, som i høj Grad har forskjønnnet Kirkens Indre. Endelig er Borgmester P. Pedersens Ligkapel, som hidtil har været et Slags Pulterkammer, blevet istandsat.

Selvfølgelig har mange Kræfter maattet arbejde sammen for at frembringe det opnaaede Resultat. Vi skal nævne de Mænd, som har haft væsentlig Del i Arbejdet. Arkitekt Martin Borch har ledet Bygningsarbejdet samt Fremstillingen af Orgelfaçaden. Restaureringen af Inventaret er udført under Ledelse af Konservatorerne Steffensen sen. og jun. og Svend Rønne. Ogsaa Billddskærer Niels Hansen, Kjøbenhavn, bærer sin Del af Æren for, at Arbejdet er blevet saa vellykket helt igennem, som det er. Af Haandværkere, som har taget Del i Arbejdet, skal vi nævne: Murermester Axel Broe, Kjøbenhavn, Snedkermester Anton Hansen, Malermester Christensen, Smedemester Søren Hansen, Blikkenslager Halgreen og Murermester Kindberg, som alle bliver omtalte med stor Anerkjendelse af de tilsynsførende«.

»Men gennem alt dette vil man dog ikke have faaet noget helt Indryk af det Arbejde, som i de sidste Aar er blevet udført i og for Kjøge Kirke. Der er nemlig skjænket en betydelig Række Gaver til Kirken, og de har ogsaa i væsenlig Grad bidraget til Forskjønnelsen. Listen over Gaverne siden 1900 er lang og omfattende. Den ser saaledes ud: 50 Malmbalystre til Koret, Indlæg af elektrisk Lys og fire Lampetter, et Tæppe under Døbefonten, en stor Lysekrone, otte Numertavler. Endvidere er Restavring af Stolestaderne i det nordlige Sideskib bekostet ved Gaver, og man har endda Midler, saa man kan lade forarbejde to Kandelabre, som skal have Plads i Koret, og som ogsaa er i Arbejde. Endnu kan i denne Sammenhæng nævnes det nye Ligkapel og Jernporten i Muren ud til Katekismusgade. Som man vil se, er det en lang Række Gaver i Løbet af faa Aar. Dertil kommer endda afdøde Brygger Jespersens Legat paa 5000 Kr. Og saa er der

endelig Kommunen, som ogsaa har vist sig fra den gavmilde Side. Paa dens Bekostning er der lagt Kloak paa Pladsen omkring Kirken, en ny Mur er bygget ud mod Katekismusgade, Orgelet er blevet forsynet med Lyddæmper, Urskiverne er blevne istandsatte og Kirken er bleven hvidtet.

Efter at der saaledes baade fra Statens, Kommunens og talrige Privatmænds Side var gjort saa meget for Kjøge Kirkens Restauration, var der Grund til ved et festligt Møde i Kirken at udtale Tak til de mange, som havde ydet Bidrag til, at dette smukke Resultat var naaet. En overordentlig talrig Forsamling havde indfundet sig. Men da Beretning om Festligheden er given i ovennævnte lokale Blad, Nr. 294, maa vi her nøjes med nogle korte Antydninger.

Første Taler var Stedets Sognepræst, Hr. Ludvig Christensen, der med Tilknytning til de ved Kirkens Restauration fremdragne gamle Indskrifter, hentede fra den 122de Davids Salme (»Jeg glæder mig ved dem, som sige til mig: Til Herrens Hus ville vi vandre«!), paaviste de tre Kirketrin, som den gamle Salmist har peget paa, og som passe endnu den Dag idag. Derefter bragte han en varm Tak til de mange, som paa forskellig Maade havde bidraget til, at Kirken, der før var skummel og uhyggelig, nu var bleven et af de smukkeste Kirkehuse i Danmark. »Jeg føler mig — ytrede han — forvisset om, at jeg taler paa Menighedens Vegne, naar jeg udtaler en Tak til den høje Regering, Tak til den forhenværende og den nuværende Kultusminister, Tak til Danmarks Rigsdag, som ved sin Velvillie har muliggjort Restaurationen, Tak til Nationalmuseet for den Omhu og Kjærlighed, hvormed Arbejdet er ledet, Tak til enhver enkelt af dem, som har deltaget i Arbejdet. De har sikkert udført det i Bevidsthed om, at dette Sted ikke alene skulde gøres hyggeligt for Mennesker, men at det ogsaa skulde være i Stand til at virke til Opbyggelse. Og Tak til Kjøge Byraad for dets velvillige Stilling overfor Kirken, Tak til Kirkeværgen for al den Inter-

esse og Opofrelse, han har udvist i sin Gjerning for Kirken, og Tak ikke mindst til alle dem, der har ydet Gaver til Kirken».

Efter Salmen: »Kirken den er et gammelt Hus«, som blev sungen med usædvanlig Kraft, talte Dr. H. F. Rørdam, der efter en Paavisning af den store Betydning, vore gamle Kirker have haft for vort Folks aandelige Liv, tog sit Udgangspunkt fra den Kirke, som i sin Tid stod i Gammel Kjøge, og hvoraf Rester endnu i vore Dage ere fundne, men som tabte en Del af sin Betydning, da Byen i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede flyttedes til den Plads, den nu indtager, og da den ny Kjøge-Kirke, den hvori vi nu befinde os, byggedes. Forøvrigt gav Taleren en udførligere Udsigt over Byens kirkelige Historie gennem Tiderne og endte med at udtale sin Glæde over, at man endnu efter saa mange Aarhundreders Forløb kunde samles i den samme Kirke, som havde givet saa mange bortgangne Slægter Ly, og at den gamle Kirke atter straaede i en Glans, der kunde minde om, at det gode gamle danske Ord: »Kirken er kristen Mands Hjemhus«, endnu ikke havde tabt sin Kraft her i Kjøge.

Pastor J. P. Møller fra Marvede sluttede derefter Mødet med en ganske kort opbyggelig Betragtning, hvori han fremhævede Kjærligheden som den ypperste af alle Dyder. Det er den, som forlener Farve til alle andre Dyder. Men Kjærligheden kan ikke skilles fra Korset. Ved Herrens Kors viste Kjærligheden sig allerklarest; thi der aabenbaredes det, hvad Kjærligheden kan ofre. Paa Korset vandt Herren Sejren over alle mørke Magter, der vandt han den Sejr, der ligger til Grund for hele hans store Frelsergjerning.

Tilsidst sang man: »Guds Ord, det er vort Arvegods«, og dermed var Mødet sluttet. En stor Del af Tilhørerne blev dog tilbage for at tage Kirken i nærmere i Øjesyn.
